

MUSIQA DARSLARIGA YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH

¹**Boboqulov Qaxramon, katta o'qituvchi**

²**Maxammatov Abdumannon, katta o'qituvchi**
Jizzax davlat pedagogika universiteti

Annatsiya: Musiqa darslariga yangi pedagogic texnologiyalarni qo'llash va uni amalga oshirishning mazmun, mohiyati, uni amaliyotga taqdim etishning yo'l-yo'riqlari yoritilgan.

Tayanch iboralar: Pedagogik texnologiyalar, musiqa darslari, seminar, diktant, nazorat testi, umumpedagogik texnologiya, musataqil ishlash, rolli o'yinlar, musiqiy diktantlar, tanlovlar, konferensiyalar, aqliy xujum, bahs-munozora, sharxpalak.

Musiqa ta'limi ham muayyan tashkiliy shakllarda amalga oshiriladiki, biz ulami dars o'tish, ekskursiya, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari, leksiya, seminar, diktant, nazorat testi va boshqalar tarzida tushunamiz. Gumh usulida va yakka tartibda o'qitish tarixan tarkib topgan va rivojlanmoqda. Har qanday holatda ham o'qituvchi o'quvchilarga bilim beradi, uning o'zlashtirilishi jarayoniga rahbarlik qiladi, o'quvchilarning harakatlarini tekshirib nazorat qilib boradi. Ta'limning zamonaviy sharoitlarida an'anaviy metodlarni takomillashtirishga va yangi metodlarni izlab topishga tobora jiddiy talablar qo'yilayotir. Maktab mashg'ulotlari o'quv jarayoniga ilg'or pedagogik texnologiyalar, dars o'tishning noan'anaviy usullari, xususan, interfaol usulni joriy etish yaxshi samara beradi.

Pedagogik texnologiya - bu ta'lim shakllarini optimallashtirish maqsadida texnik vositalar, inson salohiyati hamda ularning o'zaro ta'sirini inobatga olib o'qitish va bilim o'zlashtirishning barcha jarayonlarini aniqlash, yaratish va qo'llashning tizimli metodidir.

Pedagogik texnologiya bir nechta turlarga bo'linishi mumkin:

- umumpedagogik texnologiya;
- xususiy predmetli texnologiya (masalan, musiqa o'qitish texnologiyasi);
- mahalliy pedagogik texnologiya.

Pedagogik texnologiya - bu jarayonlar, vositalar, uslublar majmuasidan iborat bo'lib, u o'quvchilarda oldindan belgilangan shaxs sifatlarini shakllantirish uchun pedagogik ta'sir etishni maqsadga muvofiq tarzda amalga oshiradi. Musiqa darsi o'tishning zamonaviy pedagogik uslublariga doir ko'plab qo'llanmalar mavjud. Bunday uslublarni ilg'or musiqa muallimlarining o'zlari kashf qilganlar va ular yaxshi samara beradi. Xususan, "mavzu qanday bayon qilinganda uning necha foizi o'quvchi yodida saqlanadi, u tomonidan o'zlashtiriladi?" degan tabiiy savolga javob

topish maqsadida o'tkazilajak tajriba yakuni "anglash piramidasi" degan nomni oladi. Unga ko'ra mavzu bayonini:

- faqat eshitganda uning 10 - 20 foizi;
- eshitsu va mavzuga doir ko'rgazmali materiallar bilan tanishsa, uning 30 - 50 foizi;
- eshitsu, kuylasa, chalsa, ritmik harakatlar bajarsa, mavzuni o'rtoqlariga gapirib bersa, tushuntirsa, ular bilan ashula yuzasidan muloqotda bo'lsa, bahslashsa, mavzuning 60 - 90 foizi yodda qoladi, o'zlashtiradi.

O'quvchi mavzu yuzasidan o'rtoqlari, muallim bilan o'zi muloqotga kirishishi, amaliy mashg'ulotlarini tushuntirib bera olishi kerak. Ana shunda olingan bilim mustahkam bo'ladi. Turli uslublarni o'rganib, taqqoslab, hamkasblar bilan fikrlashib, har bir ustoz o'z uslubini yarata oladi. Dastur va darsliklarni amaliyotga joriy etuvchi muallimlarning bilimlari sust, kasbiy mahoratlari pastroq bo'lsa, tabiiyki, darsliklar ilmiy metodik jihatdan puxta bo'lsa ham, ular bunday o'qituvchi qo'lida "sayramaydi", tilsiz, jonsiz qog'oz bo'lib qolaveradi va musiqa darsliklariga "asarlarni o'rganishda qiyinchilik bo'lyapti" degan tamg'ani aynan shundaylar bosadi.

Yangi pedagogik texnologiyada quyidagi usullardan musiqa darslarida zaruriyatli joylarda va o'z o'rnida foydalanish tavsiya etiladi:

Musataqil ishlash - ma'lum mavzular guruhi tugagach, ularni bir tizimga solish, mustahkamlash maqsadida o'quvchilarga mustaqil amaliy ish, musiqa faoliyati bilan shug'ullanish, darslik, musiqa savodi bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilishdan iborat. O'quvchilarning juft-juft bo'lib, muloqotga kirishishi. Biror asarga oid masalani hal etishda qo'llaniladi. O'quvchilarni guruhlariga bo'lib ishlash orqali o'rgatish. Bunda sinfdagi bolalarni besh - olti nafardan guruhchalarga ajratiladi.

Rolli o'yinlar. Musiqiy asar mavzuga xos vaziyatni sahnalashtirish, rollarga bo'lib ijro etish

Musiqiy diktantlar. Musiqiy faoliyat turlari bo'yicha o'quvchi bilimni baholashning joriy nazorat shakllaridan biri.

Tanlovlar. Ma'lum bir musiqiy mavzular guruhi bo'yicha olingan bilimlarni, ko'nikmalarni tekshirish, baholash maqsad qilib qo'yiladi.

Konferensiyalar. Har chorakda o'tkazilishi mumkin, ularni ham oraliq nazoratning bir turi deb qaralsa bo'ladi. Bunda o'quvchilar o'zlari musiqa fanidan mustaqil yozgan ishlarini sinfga ma'ruza shaklida taqdim etadilar.

"Aqliy hujum". Tanlangan bitta musiqiy muammo bo'yicha o'quvchilarni o'zaro muloqotga, shu muammo bo'yicha ijodiy ish olib borishga da'vat qilish, taklif etish.

"Bahs - munozara". Bunda biror musiqa mavzu bo'yicha o'quvchilarning fikr - mulohazalari navbat bilan eshitiladi, ko'p fikrlik ta'minlanadi.

“Charxpalak”. O'quvchilar faolligini oshirishning bu uslubida: - sinf o'quvchilari olti kishilik guruhlariga bo'linadi va har bir o'quvchiga tartib raqami beriladi: 1,2,3,4,5,6;

- musiqa fanidan har bir guruh o'z topshirig'ini oladi. Topshiriqlar turlicha bo'lishi kerak. Guruhlar zarur bo'lgan o'quv jihozlari bilan ta'minlanadi (darsliklar, qo'llanmalar, nota daftari, qog'oz, ruchka, qalam, chizg'ich, o'chirg'ich va xokazo); - guruhlar 1 5 -2 0 daqiqa davomida topshiriqni o'rganadilar, uni hal qilishga kirishadilar, har bir guruh a'zosi natijani yozib boradi;

- muallim gumhlar faoliyatni kuzatadi, savollarga javob, maslahatlar beradi;

- vaqt tugagach (ikkinchi bosqichda) tartib raqamlari bir xil bo'lgan bolalar yangi guruhga birlashadilar;

- yana 15 -20 daqiqa davomida yangi tuzilgan guruhning har bir a'zosi shu guruhning boshqa a'zolariga o'zi hal qilayotgan topshiriqni tushuntiradi;

- dars oxirida gumhlarga berilgan barcha musiqiy topshiriqlar yuzasidan test olish mumkin.

“Tadqiqot”. Olingan bilimlar asosida kichik bir musiqiy muammo bo'yicha yakka yoki ikki - uch nafar o'quvchi birgalashib olib boriladigan izlanish. Bu muammo hali o'tilmagan yoki o'tilmaydigan mavzu bo'lishi mumkin. Shunday masalalar ustida ishlash iqtidorli bola bilimiga sayqal beradi, uni chuqur ilmiy - tadqiqot olib borishga undaydi, bolada bo'lajak olimga xos fazilatlamini ochadi.

Tabaqalashtirish. O'qitishni faollashtiruvchi uslublardan biri bo'lib, bunda o'qitish jarayonida musiqaga qobiliyatli bolalar tanlanadi, ulaming musiqiy qobiliyatini yanada rivojlantirishga imkon beriladi. Uzlüksiz la'limda axborot kommunikatsiyalar texnologiyasi, komp'yuter imkoniyatlari bilan ilg'or pedagogik texnologiyani oqilona birlashtirish, tabiiyki, nihoyatda samarali va bu o'qitish jarayonidagi yangi, yuqori sifat darajasi va katta yangilik bo'ladi. Bu g'oyani amalga oshirishning real yo'llaridan biri maktablar uchun eiektron darsliklarni yaratishdir, eiektron darslik mavzuni o'quvchiga eng qulay ko'rinishda taqdim eta oladi, u o'quvchi bilan interfaol usulda muloqotda bo'ladi. O'quvchi mavzulami mustaqil o'rganishi va o'zi olgan bilimni test sinovi asosida sinab ko'rishi mumkin.

Hozirgi zamon darsiga qo'yiladigan eng muhim talablardan biri har bir darsda tanlanadigan mavzuning ilmiy asoslangan bo'lishidir, ya'ni darsdan ko'zlangan maqsad hamda o'quvchilar imkoniyatini hisobga olgan holda mavzu hajmini belgilash, uning murakkabligini aniqlash, avvalgi o'rganilgan mavzu bilan bog'lash, o'quvchilarga beriladigan topshiriq va mustaqil ishlaming ketma-ketligini aniqlash, darsda kerak bo'ladigan jihozlarni belgilash va qo'shimcha ko'rgazmali qo'rollar bilan boyitish, qo'shimcha axborot texnologiya (komp'yuter)laridan foydalangan holda darsda muammoli vaziyatni yaratishdir. Darsga qo'yiladigan asosiy talablardan yana biri barcha didaktik vazifalar darsning o'zida hal etilishi, uyga beriladigan topshiriqlar o'quvchilarning darsda olgan bilimlarining mantiqiy

davomi bo'lishi lozim. Dars davomida o'qituvchi o'quvchilarning jismoniy holatini, ijodkorligini, talantini, iste'dodini, tez fikrlashlarini hisobga olishi kerak. O'tilgan har bir dars o'quvchilar bilan birga tahlil qilib borilsa natija kutilgandek bo'ladi. Xulosa qilib olganda xar bir darsda qo'llanilgan yangi redagogik texnologiya talabani ilmga chorlashda muhim ahamiyat kasb etib, bilim va ko'nikma, malakalarni mustahkamlashda katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. T. O'zbekiston nashriyoti. 2008y.
2. Yo'ldoshev S.X. O'zbekistonda musiqa tarbiyasi va ta'limining rivojlanishi. Toshkent. O'qituvchi. 1985 y.
3. Dimitriyeva L. G., Chernoiivenko H,M. Metodika musikalnogo vospitaniye v shkole. Moskva, Prosvesheniye. 1988 g.
5. Estetik tarbiya asoslari. Kushayev taxriri ostida. Toshkent. O'qituvchi nashriyoti. 1988y.
6. O'zbek musiqa tarixi. Tuzuvchi. Solomonova T.E. Toshkent. O'qituvchi nashriyoti. 1981y.
8. Gutkova E.A., Vasileva A.B. Ashula darslari metodikasi Toshkent. O'qituvchi nashriyoti. 1980y.
9. Ortiqov Toxijon. Musiqa o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent. Muxarrir nashriyoti. 2010y.